

Φυλάκιση

*Απόσπασμα από τη 2^η Γενική Έκθεση,
δημοσιεύθηκε το 1992*

44. Εισαγωγικά, θα πρέπει να τονιστεί ότι η ΕΠΒ πρέπει να εξετάσει πολλά ζητήματα όταν επισκέπτεται μια φυλακή. Φυσικά, δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε τυχόν ισχυρισμούς για κακομεταχείριση των φυλακισμένων από το προσωπικό. Ωστόσο, όλα τα θέματα των συνθηκών κράτησης σε μια φυλακή είναι σχετικά με την εντολή της ΕΠΒ. Η κακομεταχείριση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, πολλές από τις οποίες μπορεί να μην είναι ηθελημένες αλλά μάλλον αποτέλεσμα οργανωτικών αδυναμιών ή ανεπαρκών πόρων. Η γενική ποιότητα της ζωής σε ένα ίδρυμα είναι συνεπώς μεγάλης σημασίας για την ΕΠΒ. Η ποιότητα της ζωής θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις δραστηριότητες που παρέχονται στους κρατούμενους και τη γενική κατάσταση των σχέσεων μεταξύ κρατουμένων και προσωπικού.

45. Η ΕΠΒ παρατηρεί προσεκτικά το κλίμα που επικρατεί σε ένα ίδρυμα. Η προαγωγή επικοινωνιακών σχέσεων σε αντίθεση με τις σχέσεις αντιπαράθεσης μεταξύ φυλακισμένων και προσωπικού θα συμβάλλει στη μείωση των εντάσεων που είναι εγγενείς σε ένα περιβάλλον φυλακών και με τον ίδιο τρόπο θα μειώσει σημαντικά την πιθανότητα βίαιων επεισοδίων και της συνεπαγόμενης κακομεταχείρισης. Με λίγα λόγια, η ΕΠΒ επιθυμεί να δει ένα πνεύμα επικοινωνίας και φροντίδας να συνοδεύει τα μέτρα του ελέγχου και του περιορισμού. Μια τέτοια προσέγγιση, που απέχει πολύ από την υπονόμευση της ασφάλειας στο ίδρυμα, μπορεί και να την ενισχύσει.

46. Ο υπερπληθυσμός είναι ένα θέμα που σχετίζεται άμεσα με την εντολή της ΕΠΒ. Όλες οι υπηρεσίες και οι δραστηριότητες μέσα σε μια φυλακή μπορεί να επηρεαστούν αρνητικά αν χρειάζεται φροντίδα για περισσότερους κρατούμενους από όσους ήταν σχεδιασμένη να στεγάζει. Η γενική ποιότητα της ζωής στο ίδρυμα θα μειωθεί, ίσως σημαντικά. Επιπλέον, το επίπεδο υπερπληθυσμού σε μια φυλακή ή ένα συγκεκριμένο τμήμα της, μπορεί να είναι τόσο που να είναι απάνθρωπο ή ταπεινωτικό από φυσική σκοπιά.

47. Ένα ικανοποιητικό πρόγραμμα δραστηριοτήτων (εργασία, εκπαίδευση, αθλητισμός κλπ.) είναι ζωτικής σημασίας για την ευεξία των φυλακισμένων. Αυτό είναι αλήθεια για όλα τα ιδρύματα, είτε για τους κατάδικους ή για υπόδικους. Η ΕΠΒ έχει παρατηρήσει ότι οι δραστηριότητες σε πολλά κρατητήρια για υπόδικους είναι ιδιαίτερα περιορισμένες. Η οργάνωση ενός προγράμματος δραστηριοτήτων σε τέτοια ιδρύματα, που έχουν αρκετά γρήγορη εναλλαγή κρατούμενων, δεν είναι ένα απλό θέμα. Προφανώς, δεν μπορεί να τεθεί θέμα εξατομικευμένων προγραμμάτων μεταχείρισης του τύπου που θα μπορούσε να φιλοδοξούσε να εφαρμόσει ένα ίδρυμα για κατάδικους. Ωστόσο, οι κρατούμενοι δεν μπορούν απλώς να αφήνονται να υποφέρουν για βδομάδες, πιθανώς και μήνες, κλειδωμένοι στα κελιά τους, ανεξάρτητα του πόσο καλές υλικές συνθήκες μπορεί να επικρατούν μέσα σε αυτά. Η ΕΠΒ θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχει στόχος διασφάλισης της δυνατότητας των κρατουμένων σε κρατητήρια για υπόδικους να μπορούν να

περνούν ένα εύλογο τμήμα της μέρας τους (8 ώρες ή περισσότερο) έξω από τα κελιά τους, ασχολούμενοι με ουσιώδεις δραστηριότητες ποικίλης φύσης. Φυσικά, το καθεστώς σε εγκαταστάσεις για κατάδικους θα πρέπει να είναι ακόμα πιο ευνοϊκό.

48. Συγκεκριμένη αναφορά θα πρέπει να γίνει στην υπαίθρια άσκηση. Η απαίτηση να επιτρέπεται στους κρατούμενους τουλάχιστο μια ώρα άσκησης στον καθαρό αέρα καθημερινά, είναι ευρέως αποδεκτή σαν βασικό μέτρο προστασίας (κατά προτίμηση θα πρέπει να αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος δραστηριοτήτων). Η ΕΠΒ επιθυμεί να τονίσει ότι σε **όλους ανεξαιρέτως τους κρατούμενους** (περιλαμβανομένων και εκείνων που βρίσκονται υπό περιορισμό στα κελιά τους για τιμωρία) θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα να ασκούνται καθημερινά σε υπαίθριο χώρο. Είναι επίσης αυτονόητο ότι οι υπαίθριες εγκαταστάσεις ασκήσεων θα πρέπει να είναι λογικά ευρύχωρες και όπου είναι δυνατό να προσφέρουν προστασία από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες.

49. Εύκολη πρόσβαση σε κατάλληλες εγκαταστάσεις τουαλέτας και η διατήρηση καλών προτύπων υγιεινής είναι απαραίτητα συστατικά στοιχεία ενός ανθρώπινου περιβάλλοντος.

Σε σχέση με αυτό, η ΕΠΒ πρέπει να δηλώσει ότι δεν της αρέσει η πρακτική που υπάρχει σε ορισμένες χώρες όπου η απόρριψη των ανθρωπίνων αποβλήτων γίνεται σε κάδους στα κελιά των κρατουμένων (και στη συνέχεια τα απόβλητα αυτά «καθαρίζονται» σε καθορισμένο χρόνο). Είτε μια εγκατάσταση τουαλέτας θα πρέπει να βρίσκεται κοντά στα κελιά (κατά προτίμηση σε ένα χωριστό χώρο υγιεινής) ή να υπάρχουν τα μέσα που θα δίνουν τη δυνατότητα στους κρατούμενους που χρειάζονται να χρησιμοποιήσουν την τουαλέτα να βγαίνουν από τα κελιά τους χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση όλες τις ώρες (περιλαμβανομένης και της νύχτας).

Επιπλέον, οι κρατούμενοι θα πρέπει να έχουν επαρκή πρόσβαση σε εγκαταστάσεις για ντους ή μπάνιο. Είναι επίσης επιθυμητό να υπάρχει τρεχούμενο νερό μέσα στις εγκαταστάσεις των κελιών.

50. Η ΕΠΒ θα ήθελε να προσθέσει ότι ανησυχεί ιδιαίτερα όταν βρίσκει ένα συνδυασμό υπερπληθυσμού, φτωχού προγράμματος δραστηριοτήτων και ανεπαρκούς πρόσβασης σε εγκαταστάσεις τουαλέτας / πλυσίματος στο ίδιο ίδρυμα. Η συσσωρευτική επίδραση τέτοιων συνθηκών μπορεί να αποδειχθεί άκρως επιζήμια για τους κρατούμενους.

51. Είναι επίσης πολύ σημαντικό για τους κρατούμενους να διατηρούν μια αρκετά καλή επαφή με τον έξω κόσμο. Πάνω από όλα, πρέπει να δίνονται τα μέσα προστασίας των σχέσεων των κρατουμένων με την οικογένεια και τους στενούς φίλους τους. Η κατευθυντήρια γραμμή θα πρέπει να είναι η προώθηση της επαφής με τον έξω κόσμο. Τυχόν περιορισμοί τέτοιας επαφής θα πρέπει να βασίζονται αποκλειστικά σε επιφυλάξεις για την ασφάλεια σημαντικού χαρακτήρα ή σε λόγους πόρων.

Η ΕΠΒ θέλει να τονίσει στο πλαίσιο αυτό την ανάγκη κάποιας ευελιξίας σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων για τις επισκέψεις και τα τηλεφωνήματα σε σχέση με κρατούμενους των οποίων οι οικογένειες μένουν μακριά (καθιστώντας έτσι μη πρακτικές τις τακτικές επισκέψεις). Για παράδειγμα, σε τέτοιους κρατούμενους θα πρέπει να επιτρέπεται να συσσωρευμένος χρόνος επίσκεψης ή / και να τους παρέχονται βελτιωμένες δυνατότητες για τηλεφωνικές επαφές με την οικογένειά τους.

52. Φυσικά η ΕΠΒ δίνει επίσης προσοχή στα ιδιαίτερα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένες κατηγορίες κρατουμένων, για παράδειγμα: γυναίκες, νέοι και αλλοδαποί.

53. Το προσωπικό της φυλακής θα χρειαστεί σε κάποιες περιπτώσεις να χρησιμοποιήσει βία για να ελέγξει βίαιους κρατούμενους και, κατ' εξαίρεση, μπορεί ακόμα και να χρειαστεί να καταφύγει σε μέσα φυσικής συγκράτησης. Αυτές είναι καταστάσεις σαφούς υψηλού κινδύνου όσον αφορά την πιθανή κακομεταχείριση των κρατουμένων και ως εκ τούτου απαιτούνται ειδικοί μηχανισμοί προστασίας.

Ένας κρατούμενος εναντίον του οποίου χρησιμοποιήθηκαν μέσα βίας θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να εξεταστεί αμέσως και, αν είναι απαραίτητο, να λάβει θεραπεία από γιατρό. Η εξέταση αυτή θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε μέρη στα οποία μη ιατρικό προσωπικό δεν μπορεί να ακούσει και κατά προτίμηση ούτε να δει και τα αποτελέσματα της εξέτασης (περιλαμβανομένων των σχετικών δηλώσεων του κρατούμενου και των συμπερασμάτων του γιατρού) θα πρέπει να καταγράφονται επίσημα και να διατίθενται στον κρατούμενο. Στις σπάνιες περιπτώσεις που απαιτείται προσφυγή σε μέσα φυσικής συγκράτησης, ο εν λόγω κρατούμενος θα πρέπει να βρίσκεται υπό συνεχή και επαρκή επίβλεψη. Περαιτέρω, τα μέσα φυσικής συγκράτησης θα πρέπει να αφαιρεθούν όσο το δυνατό γρηγορότερα. Δεν θα πρέπει ποτέ να χρησιμοποιούνται ή να παρατείνεται η χρήση τους σαν τρόπος τιμωρίας. Τέλος, θα πρέπει να διατηρείται ένα αρχείο για κάθε περίπτωση χρήσης βίας κατά των κρατουμένων.

54. Οι αποτελεσματικές διαδικασίες διαμαρτυρίας και επιθεώρησης αποτελούν θεμελιώδεις μηχανισμούς προστασίας κατά της κακομεταχείρισης στις φυλακές. Οι κρατούμενοι θα πρέπει να έχουν οδούς παραπόνων ανοιχτές σε αυτούς και εντός και εκτός του πλαισίου του σωφρονιστικού συστήματος, περιλαμβανομένης της δυνατότητας να έχουν εμπιστευτική πρόσβαση σε μια αρμόδια αρχή. Η ΕΠΒ προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στις τακτικές επισκέψεις σε κάθε σωφρονιστικό ίδρυμα από έναν ανεξάρτητο φορέα (π.χ. Διοικητικό Συμβούλιο Επισκεπτών ή επιβλέπων δικαστή) που έχει την εξουσία να ακούει (και αν χρειάζεται να λαμβάνει μέτρα για) καταγγελίες κρατουμένων και να επιθεωρεί τους χώρους του ιδρύματος. Τέτοιοι φορείς μπορούν μεταξύ άλλων να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στο γεφύρωμα των διαφορών που προκύπτουν μεταξύ της διοίκησης των φυλακών και ενός κρατούμενου ή κρατουμένων γενικότερα.

55. Είναι επίσης προς το συμφέρον και των κρατουμένων και των σωφρονιστικών υπαλλήλων και να καθιερώνονται επίσημα πειθαρχικές διαδικασίες και να εφαρμόζονται στην πράξη. Οποιαδήποτε γκρίζα περιοχή σε αυτόν τον τομέα ενέχει τον κίνδυνο να αναπτυχθούν ανεπίσημα (και ανεξέλεγκτα) συστήματα. Οι πειθαρχικές διαδικασίες θα πρέπει να παρέχουν στους κρατούμενους το δικαίωμα να ακούγονται στο θέμα των αδικημάτων που κατ' ισχυρισμό έχουν διαπράξει και να προσφεύγουν σε μια ανώτερη αρχή ενάντια σε οποιαδήποτε κύρωση έχει επιβληθεί.

Άλλες διαδικασίες ισχύουν συχνά, μαζί με την επίσημη πειθαρχική διαδικασία σύμφωνα με τις οποίες ένας κρατούμενος μπορεί να χωριστεί ακούσια από άλλους κρατούμενους για λόγους σχετικούς με πειθαρχία / ασφάλεια (π.χ. προς όφελος της «καλής τάξης» μέσα σε ένα ίδρυμα). Οι διαδικασίες αυτές θα πρέπει επίσης να συνοδεύονται από αποτελεσματικούς μηχανισμούς προστασίας. Ο κρατούμενος θα πρέπει να ενημερώνεται για τους λόγους των μέτρων που πάρθηκαν εναντίον του, εκτός αν απαιτήσεις ασφάλειας υπαγορεύουν κάτι διαφορετικό¹, να του δοθεί η ευκαιρία να παρουσιάσει τις απόψεις του επί του θέματος και να μπορέσει να αμφισβητήσει το μέτρο, ενώπιον μιας κατάλληλης αρχής.

¹ Το δικαίωμα αυτό έχει στη συνέχεια τροποποιηθεί ως εξής: ο κρατούμενος θα πρέπει να ενημερώνεται γραπτά για τους λόγους του μέτρου που πάρθηκε εναντίον του (είναι κατανοητό ότι οι λόγοι που δίνονται μπορεί να μην περιλαμβάνουν λεπτομέρειες για τις οποίες οι απαιτήσεις για την ασφάλεια δικαιολογούν την απόκρυψή τους από τον κρατούμενο).

56. Η ΕΠΒ δίνει ιδιαίτερη προσοχή στους κρατούμενους που κρατούνται, για οποιοδήποτε λόγο (για πειθαρχικούς λόγους, σαν αποτέλεσμα της «επικινδυνότητας» ή της «προβληματικής» συμπεριφοράς τους, για το συμφέρον της ποινικής έρευνας, κατόπιν δικού τους αιτήματος), σε συνθήκες παρόμοιες με απομόνωση.

Η αρχή της αναλογικότητας απαιτεί να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων της υπόθεσης και της εφαρμογής ενός καθεστώτος τύπου απομόνωσης, που αποτελεί ένα βήμα που μπορεί να έχει πολύ βλαβερές συνέπειες για το σχετικό άτομο. Η απομόνωση μπορεί, σε ορισμένες συνθήκες, να αποτελεί απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση. Σε κάθε περίπτωση, η απομόνωση θα πρέπει να είναι όσο το δυνατό συντομότερη.

Σε περίπτωση επιβολής τέτοιου καθεστώτος ή εφαρμογής του κατόπιν αίτησης, ένας απαραίτητος μηχανισμός προφύλαξης είναι ότι οποτεδήποτε ο εν λόγω κρατούμενος ή ένας σωφρονιστικός υπάλληλος εκ μέρους του κρατούμενου, ζητήσει γιατρό, ένας τέτοιος γιατρός θα πρέπει να καλείται χωρίς καθυστέρηση με σκοπό να πραγματοποιήσει μια ιατρική εξέταση του κρατούμενου. Τα αποτελέσματα αυτής της εξέτασης, συμπεριλαμβανομένου ενός απολογισμού της σωματικής και ψυχικής κατάστασης του κρατούμενου, καθώς και, αν χρειαστεί, οι προβλέψιμες συνέπειες της συνεχιζόμενης απομόνωσης, θα πρέπει να εκτίθενται σε γραπτή δήλωση που θα διαβιβάζεται στις αρμόδιες αρχές.

57. Η μεταφορά των ενοχλητικών κρατούμενων είναι μια άλλη πρακτική που ενδιαφέρει την ΕΠΒ. Ο χειρισμός ορισμένων κρατουμένων είναι πολύ δύσκολος και, η μεταφορά ενός τέτοιου κρατούμενου σε ένα άλλο ίδρυμα μπορεί μερικές φορές να αποδειχθεί απαραίτητη. Ωστόσο, η συνεχής μεταφορά ενός κρατούμενου από το ένα ίδρυμα στο άλλο μπορεί να έχει πολύ βλαβερή επίδραση στην ψυχολογική και σωματική του ευεξία. Επιπλέον, ένας κρατούμενος σε τέτοια θέση θα έχει δυσκολία να διατηρήσει κατάλληλη επαφή με την οικογένεια και το δικηγόρο του. Η γενική επίδραση στον κρατούμενο μιας σειράς διαδοχικών μεταφορών θα μπορούσε, υπό ορισμένες περιστάσεις να αποτελέσει απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.